

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézenjő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Gondolom, haladunk.

Lehet, hogy még azon benyomás alatt állok, melyet a Luther-ünnepély gyakorolt reám; de akármerre fordítom figyelmemet a magyarhoni protestáns egyház terén, mindenütt oly jelenségeket vélek észrevenni, melyek azt bizonyítják, hogy haladunk. Nem tagadom ugyan. miszerint még sok bajra és hiányra lehetne mutatni, melyben még szenvedünk; de hol van élet baj és hiány nélkül? Az életnek lehetnek egyes szakai, melyekben annak láthatára felhőtlen, annak utja sima, annak — ha illő a kifejezés — éghajlata kellemes és nyugott, szélvészektől nem zavart. Azonban ily lét nem tartós s legfeljebb azért adatik meg nekünk a jó Istentől, hogy fáradt erőink megüdüljenek az új, reánk váró munkákra, küzdésre, mert e nélkül haladni előre nem lehet.

Az előrehaladás nem is történik ily életszakokban. A hol haladás van, ott gondolat gondolatot üz; eszme eszmét hajt, munka munka után tódul; ott csatatéren állunk, hol szorgalmat, bátorságot, lankadatlanságot ki kell fejtenünk minden irányban. Ott tisztán tudjuk, hogy a tenni-való tömérdek, a nehézségek számosak, a megtámadtatások sürűek. Haladunk-e?

Nézzük beléletünket! Előre bocsátom, hogy midőn én a magyarhoni protestantismusról szólok, akkor nem szoritkozom annak egyik vagy másik tényezőjére, hanem összefoglalom gondolataimban az azt képező mindkét felekezetet. Az egészet tehát szemem előtt tartva, ismétlem a kérdést: haladunk-e?

Tagadni nem lehet, hogy a válasz a felvetett kérdésre az egyéni felfogástól függ s találkozhatnak olyanok is, kik magyarhoni protestáns életünkkel egyáltalában megelégedve nem lesznek. — Panaszt fognak emelni például azért, hogy az alkotmányos államkormányával szemben már igen sokat áldoztunk fel egyházi autonomiánkból s a hozott áldozatokért keveset nyertünk. Lesznek olyanok, kik elpanaszolják, hogy a magyarhoni reformátusok, zsinattartásuk által nem nyertek sokat; s ismét olyanok, kik

elégedetlenségükben állítják, hogy az ágostaiak nagyon sokat elmulasztottak a zsinatolás halogatása folytán.

Nem tudom! Nyilvános látköröm nem olyan tág, miszerint hamarjában el tudnám magamat határozni, kiknek pártjára álljak az idézettek közül. Annál kevésbé, mert magam is beismerem, hogy még korántsem vagyunk ott, a hova jutni akarunk. Mindazáltal azt gondolom, hogy haladunk.

Nézetem támogatásául mindenek előtt egyházi lapjainkra hivatkozom. Ugyanis, ha át-átnézem azoknak tartalmát, úgy tetszik egy idő óta, jelesül ez év folyama alatt, mint ha azokban egyházi ügyeinkre vonatkozó belsurlódásaink apadóban volnának. Előfordulnak még néha kisebb mérvű tollhareczok, de ezek is inkább a felmerült nézetkülönbség kiegyenlítésére, mint a kedélyek elkeserítésére szolgálnak. Még akkor is fentartom ezen felfogásomat, ha oly hangokat veszek számba, minőket néha a magyarhoni szláv protestáns egyházi lapokból hallhatni; mert ezeket, a mennyiben a haza iránti köteleességekről való felfogásunktól eltérnek, oly bajnak tekintem, mely, ha tetőpontját elérte, önmagában omlik össze. Ezenkívül a magyarhoni ágostai hitvallásu egyház főhatósága e bajjal szemben oly uton halad és intézkedik, mely kétségbevonhatlan biztosítékot nyújt, hogy a honi protestantismus ezen része is minden törekvését oda irányozza, miszerint tagjai nem csak jó evang. keresztyének, hanem hű honpolgárok is legyenek.

Visszatérve egyházi lapjaink ez időszerinti tartalmára, azt olvasom ki azokból, miszerint jelenleg sokkal fontosabb gondjuk van, mintsem hogy a belviszállást ápolják.

A református egyházi lapok hangya szorgalommal fejtegetik azon kérdéseket, melyek a zsinat óta az életben megoldandók. Egyházi közalap teremtése, papi választás rendezése, papi fizetés szabályozása, iskolai ügy felvirágoztatása, egyháziasság emelése: ezek ama tárgyak, melyekről szebbnél szebb, czélszerűbbnél czélszerűbb czikket, indítványokat lehet ezen lapokban olvasni. És ezen elmé-

leti fáradozásnak megfelel a gyakorlati munkálkodás is. Csak minap volt alkalmam három református lelkész-társam beszélgetésénél jelen lenni, melyből megtudtam, hogy a közalap kivetése a hivatottól nem vétetik zokon s kilátás van, miszerint az e tekintetbeni évi járulékok nagyobb nehézség nélkül be fognak folyni.

Az említett ügyek az ágostaiakat is foglalkoztatják s ha majd látják, mily szép és üdvös eredményeket idézett elő a reformátusoknál az alkotmányozó zsinat, bizonyosan ők is fognak sietni, hogy zsinat alapján egy rendezett egésszé olvadjanak s a legéletbevágóbb ügyeiket egyetemlegesen és ne csak kerületenkint intézzék el. Hiszen az imént, Luther 400-dos születésnapjának ünneplése alkalmával tapasztalt közlekedés fennen hirdette, hogy van egy mozzanat, mely minket egy szív és lélekké változtathat át: vallási intézményünk felvirágzása. — Ama nagy horderejű önvallomás, mely szerint nem magyaroknak, németeknek vagy szlávoknak, hanem ágostai hitvallású evangélikusoknak nyilvánítottuk magunkat Luther 400-dos jubileumán, kezeskedik arról, hogy haladunk, mert a ki Isten országának méltó polgára akar lenni, annak szep-lőtlen honpolgárnak is kell lennie s az kisszerű vagy ábrándos nemzetiségi álmokkal sem mást, sem önmagát nem zaklatja.

Összefoglalván mindezeket, úgy tartom, miszerint a hazai protestantizmusnak jelenlegi fő- és köztörekvése oda irányul, miszerint egyházi életét fejlessze, egyházi tekintélyét az állam és társadalom körén belől emelje, protestáns hit- és világnézetét erősítse és terjessze! Minden erejét összeszedi és arra fordítja, hogy bebizonyítsa, miszerint a protestáns vallás józan, üdvös és igazságteljes elveken alapszik. Cselszövényeket nem ismer; világuralmat nem keres; lelki rabszolgaságot nem tűr; önkényben nem gyönyörködik, hanem előmozdítja az áldásteljes szabadságot, mely kényszernélküli kötelesség teljesítésben nyilatkozik. **Ugy gondolom, hogy haladunk!**

E gondolatban megerősít engem még az a körülmény is, hogy a felénk irányzott, kívülről jövő támadások mindinkább sűrűsödnek. Nem tehetünk egy lépést, mely a hatalmas katholicizmus által ne gáncsolthatnék. Tagadni ugyan nem lehet, hogy a fenálló körülmények ilyesre nem kedvezők. Az, hogy Luther 400-dos születésnapja mint világszerte, úgy nálunk is lelkesedéssel ünnepeltetett s az egész világ figyelmét foglalkoztatta; ama férfi születésnapja, ki egykoron a német birodalmi gyűlésen Wormsban a császár, a fejedelmek, a püspökök és számtalan nép színe előtt ki merte mondani, hogy sem a pápáknak, sem a szent zsinatoknak nem hisz, mert nyilvánvaló, miszerint gyakran tévedtek és egymásnak ellentmondottak s a ki fő oka annak, hogy a római kuria oltalma alatt máig sem létesülhetett az egy akol és egy pásztorról szóló eszme:

ez — nagyon is értjük — rossz vért szülhet ama egyházban, mely kebelén kívül üdvözülhetést nem hisz és nem tételez föl.

Nekem azonban ezen harag örömeimre és vigasztalásomra szolgál, mert azt bizonyítja, hogy figyelemre méltó versenytársnak tekintetünk, hogy haladunk.

Megerősíti bennem ezen gondolatot elvégre azon magas rendelet is, melyet a közös hadügyminiszter a közös hadseregben tartandó Luther-ünnepélyre vonatkozólag valamennyi országos főhadparancsnokhoz szétküldött volt. Ha e rendelet tartalmát összehasonlítom ama salzburgi gyásznapi történetével, mely az akkori protestánsok szenvedéseit ecsetli, lelkemet leirhatlan öröm árasztja el. Tehát nem börtön, gálya és máglya többé, hanem szabad vallásgyakorlat, mely az ország főhatóságának oltalma alatt áll; tehát elismerése Luther ama állításának, hogy nem tanácsos valamit a lelkiismeret ellen tenni: kérdem, ki tagadhatja, hogy nem haladunk.

Most 400 éve, hogy Luther született s 400-dos születési napján vallhatjuk, hogy haladunk. Isten segítsen, hogy majd, midőn 1909-et írunk, midőn a nagy Kálvin 400-dos születésnapja fog ünnepeltetni, a protestantizmus örömteljes szívvel azt vallhassa, hogy haladott.

Bierbrunner Gusztáv.

Mire bánkódsz ó te én szívem! . . .

(Vége.)

Mire bánkódsz, óh te én szívem!
Töröd magadat ilyen igen
Im a testi jókért?
Bizzál csak az Ur Istenben,
Ki uralkodik Mennyegben.

Nem hágy a nagy Ur Isten tégedet,
Tudja ő minden szükségedet,
Mind e világ övé;
Azért minden nyavalyádban
Bizzál csak az Ur Istenben.

Én Uram és én Istenem te vagy,
Szegény szolgálodat engem ne hagyj,
Óh én édes Atyám!
Én te szegény fiad vagyok,
Senkiben bizni nem tudok.

A gazdag bizik az ő kincsében:
De én bizom csak az Istenben,
Noha szegény vagyok;
Mert a ki ő benne bizik,
Soha meg nem csalatkozik.

Illyés prófétát valyon ki tartá,
Mikor soká eső nem vala
A drága időben?

Egy özvegy asszonyhoz méne,
Ki neki gondját viselte.

Egy fa alatt mikor aludt volna:*)
Az angyal ő hozzá ment vala
Ki ételt vitt vala.
Mellyel negyven nap megérte,
Mig fel méne Hóreb hegyre.

A Dánielről sem felejtkezék,
Mikor vermébe bévetteték;
Az oroszlánoknak;
De őtet megoltalmazá,
Sérelem nélkül kihozá.

József Egyiptomba eladaték,
Ott tömlőczben fogva tartaték,
Ő jámborságáért;
De onnan Isten ki vevé,
S Egyiptomban Urrá tevé.

Nem hagyá a kegyelmes Ur Isten,
Az három ifjat, hogy megégjen
Tüzes kementzében;
De őket épen megtartá,
És onnét kiszabadítá.

Oh Isten! most is ugyan azon vagy,
Régi hatalmad most is oly nagy:
Kérlek, engem ne hagyj!
Add meg lelki szükségemet,
És áldd meg én életemet.

Nem kérek tőled én gazdagságot,
A mi szükséges, azt jól tudod,
És mindeneket látsz:
De főképen erre kérlek,
Uram! hogy én veled légyek.

Minden a mi e világon vagyon,
Ezüst, arany és egyéb marha,
Akármilyen legyen az,
Csak egy kevés ideig tart,
És idvességet nem adhat.

Nagy hálát adok Uram! tenéked;
Hogy értenem adtad ezeket,
A te szent igéből;
Adj mindvégig megmaradást,
És idvességes kimulást.

A kik ezt az éneket 1806-ban megkurtították, azt hagyták el belőle, a mi a legjava, t. i. a bibliai példákat! Ha már akarjuk, hogy az ének méltó helyet foglaljon énekes könyvünkben, szükséges úgy alakítani először: hogy eredeti tartalmából lehető kevés essék el, másodszor: hogy a fentemlített magyar dactilicus rythmus soraiban feltalálható legyen, melyet én magából a dallamból vontam ki, mely is ilyen beosztást igényel:

1. sor = 3+2+3+2.

2. sor = 3+2+4.

3. sor = 3+3.

4. 5. sor = 2+2+3+1 (ez spondeicus).

Ez alakzaton már átirta ez éneket Varga Lajos volt földesi, jelenleg szatmári káplán atyánkfia így:

Mért gyötör a bu te szegény szívem,
Mért töröd magad olyan igen
A világ javáért?
Bizzál, bizzál csak az Urban,
Kinél minden hatalom van.

Jó Atya ő, nem feled el téged,
Ősméri minden te szükséged,
Menny, föld mind az övé . . .
Szenvedjen bár az egész test,
Reményed csak ő benne vesd.

Én Uram, és én Istenem! szolgád
Óh hova lenne, ha elhagynád
Szerető szent atyám!
Gyarló fiad vagyok én, óh
Ki véd, ha szent karod nem óv!

Mennyire biznak sokan a kincsben,
Én ime bizom csak Istenben,
S ez az én örömöm;
Mert ki benne bizik, azt nem
Éri bánat, éri szégyen.

Bujdosik Illyés s eledelt talál,
Dániel ép, bár kész a halál
Oroszlán körme közt . . .
Szegény József hatalmas lesz,
S mindezt az Ur viszi véghez.

Óh Uram Isten! te ma is nagy vagy,
Hajdani fényed ma is oly nagy,
Mit akarsz, megtehet'd.
Jöjj hát, jöjj hát, Uram áldj meg,
Mit kér lelkem, szívem add meg.

Hervatag álnok javakat, ó nem
Nem kérek tőled; mi szükségem
Te Atyám jól tudod!
Csak azt kérem mi idvet át, —
Óh hogy legyek közel hozzád!

Mert bizony a föld sok ezer kincse,
Bár arany, ezüst ékesitse,
Egyaránt veszendő;
Álnok gyönyört szerez aztán,
Üdvöt rabol, nem adhatván.

Áldalak ó szent Istenem téged,
Hogy hitem erre vezérelted
Szent igéd nyomain.
Tarts meg végig e hitemben,
S idvezíts majd az egekben.

*) Wacholdenbaum = gyalog fenyő, boróka.

Méltóztassék bárkinek e beosztást jól megvizsgálni, hogy ezen, ez a vontatott nehézkes dallam, (a mely miatt mi magyarok nehezen is énekeljük,) sokkal folyékonyabb, gördülékenyebb, s ennél fogva simább és könnyebben énekelhető. Miért? azért mert minden sora egy-egy magyar költészeti sornak felel meg, mely a mienk.

S épen ezért közöltem Varga Lajos atyánkfia elég szép parafrasisát, hogy ha valakinek kedve van hozzá, mérközzék meg vele, s a hozzá csatolt kommentárból győződjk meg az énekiró, miként kell a német éneket — Szezei Molnár Alberttel szólva — magyar zubon-köntöskébe öltöztetni, hogy az magyar népünk által izléssel énekelhető legyen! A szövegben levő rythmus, maga vezeti és készíti az éneklőt, hogy szépen énekeljen, s épen ezért üzőm-hajtom én énekeimben a magyar alakzatot, mert egyedül csak ezen tanulhat meg népünk — mint mondani szokták — taktus szerint énekelni! Mert bizony másként énekl a gyülekezet azt az éneket, melyben az egy nyelvezeten kívül semmi egyebet nem talál már, a mi az övé; s másként azt, melynek már első sorában észre veszi saját nemzeti rythmusát zengeni! Ezért mondom én azt, hogy nem tudják mit beszélnek azok, kik népünk ajkaira szánta jambusokon döcögő mű-énekeket akarnak adni!

Gyűd, 1883. október 16.

Kálmán Farkas.

A bibliai hat napi teremtés elbeszélése és a tudomány mai adatai összhangzása.

(Folytatás.)

Ezen dolgot — a fentebbi két pontban mondottat — némelyek úgy magyarázzák, hogy Isten akarván a szent történéshnek a teremtés tüneményeit kijelenteni, azt látás visióban tette, s így írta ő, Mózes — mást nem is írhatván — a mi látásban előtte lefolyt. A mit pedig — mint a víz alatti lények fejlődését — látni nem lehetett, erre nézve szoritkozott csupán annyit mondani, mit Isten kétségkivül látásban közöltt vele, t. i. hogy Isten szelleme lebegett a vizek felett s oda életet vitt.

Ellenkezőleg a közvéleménnyel, a halak és a tenger alatti élet más alakjainak teremtését, Isten első teremtői cselekményének mondjuk. Ez által egy vonással, a legkömolyabb nehézségek egyikét távolítjuk el, melyek a biblia és a geologia összeegyeztetésénél mindig felmerülnek.

Valóban mint mond, vagy mit láttatik mondani a biblia, a mi fordításunk szerint? Azt hogy a plánták és előfák a harmadik, a halak meg épen az ötödik napon teremtettek. Hanem a geologia kimutatja, hogy a halak kora vagy a devoni periodus megelőzte a kőszén-plánták korát vagyis a szénképző periodust. És így a mit a biblia előbbre tesz, a geologia hátrább teszi, s megfordítva: s az összeférhetlenség teljes.

Igen, ha halak volnának azok, a miket a biblia az ötödik napon teremtett. Hanem épen nem azok. A 20-dik vers egészen különböző rendű teremtményekről beszél. És ez egyszersmind a 2-dik vers végét illető állításnak erőséggül szolgál. Mert ha a tenger alatti lények teremtése nem a vizek felett lengő, Isten szelleme teremtői cselekményében van előadva: akkor hol fog az lenni? Halakról nincs kérdés a 20-dik versben; épen úgy

nem lehet kérdés a tengeri növényekről a 11-dik vers ezen szavaiban: „hogy a föld hozzon füveket,” de hát hol volna? sehol. Ily hézag megfajthetlen lenne.

Az élet első nyilvánulásánál vagyunk. Bolygónk többé nem a kezdeti puszta és üres tömeg. A vizek fenekén már nőnek a tengeri kákák és kélnék a növényállatok, puhányok: az állati mivezet első típusai. Hanem még semmi világossági sugár nem ragyogott a föld felett: sűrű és mély sötétség fedezte azt futásában, midőn Isten szólott:

„Hogy legyen világosság és világosság lett. És Isten látta, hogy a világosság vala jó; és Isten elválasztotta a világosságot a sötétségtől. És Isten nézte a világosságot nappalnak és a sötétséget éjnek. És volt este és volt reggel; ez volt egy első nap.“

A világosság ez első megjelenésével kérdik: mit kell gondolni a napról a teremtés három első napja alatt? Létezett vagy nem létezett az a világosság kibocsátása előtt? Kétségkivül létezett; egy részét tette az égnek, mit Isten kezdetben teremtett. Hanem sugára nem hathatott át a földet környező felhők sűrű és fekete burokján. Ez akkor történt, midőn a sötét gőzök, az első sziklák leülepedése alatt, a hőmérsék alászállása következtében, lecsapódtak; ekkor hatott be a fény a tenger mélyébe, mint ezt a látó mivszerek bizonyítják, melyekkel az ezen periodus állatainak nagy része el van látva. A világosság nem ekkor teremtett; ekkor lett látható földünkön.

A mi több, ez a világosság fokokint emelkedett. Hosszu századok folytak le, míg a nap alakját egyenes sugár mutatta meg a földnek. Eleinte küzdeni kellett annak a vizeken nyugvó nedves gőzzel. A felhők megett volt az sok ideig: a második és harmadik nap alatt; míg végre legelsőben, a negyedik napon látható lett a nap a földön levő szemnek. Ez az, a mit a biblia mond, — ez az, a mit a geologia adatai megerősítenek.

Azonban, ha a nap csak a negyedik napon volt látható: miként teszi Mózes a világosság megjelenését az első napra? Nem annyi ez, mint az eredményt: az okozatot az ok elébe tenni?

Az ellenvetésre nem lehet felelni, ha — mint az encziklopedisták gondolják — a nap a világossággal ok s okozati viszonyban volna. Hanem épen nincs. A tudomány haladt s ma ki van mutatva, megegyezőleg a fizika előhaladt műveleteivel, hogy a világosság, electricitas, hő és magnetismus: négy neve egy ugyanazon általános ténynek, mely különböző eredmények által jó elő; annyira, hogy a nap, távol attól, hogy a világosság elve — princípuma — volna, nem egyéb, mint annak hatalmas összpontosítása. „Midőn éjjel az utcákon járkálsz s betérsz a gazdag boltba a gáz fényénél, mi az“ mond Gaussen „a mi előtted világít? A nap? Hiszen az lement a hegyek megé: letűnt a láthatáron alól.“ A világosság tehát lehetett nap nélkül. A biblia elbeszélése igazolva van azon megtámadások ellenében, melyeknek eleinte tárgya volt.

A mi a világosságot illeti, mely a földet a napcsillag feltünése előtt bevilágította: az, az anyag sűrűdése által állhatott elő. Az anyag — minden arra mutat — elsőben gáz állapotban teremtett. Ezen, ma általánosan elfogadott elmélet a csillagászat és természettan legténylegesebb adatain alapszik. Hanem a gázokban több vagy kevesebb mennyi-

ségü hő van, melyet lappangó és sötét néven neveznek. Lappangó: mivel nem emeli a hőmérőt; sötét, mert nincs társulva fénylő tüneménnyel. De ha a gázok sűrűnek s valami ok miatt vegyszileg egyesülnek, tüstént hőt és világosságot bocsátanak ki. Kétségkívül ez történt a dolgok eredeténél, midőn az anyag, a gömb magas hőmérséke miatt szétválva volt gázok egyesülése által, a gáz állapotból átment a higba s a higból a tömörbe. Akkor a sötétség, mely „vala a mélység színén“ világossággá lett; se perczen történt, hogy az Örökkévaló először szólott és mondá: „Legyen világosság;“ és lett világosság.

Második nap. A második nap — mely azon időszaknak felel meg, mely alatt a siluri sziklák főrésze lerakodott — a légkör képződése által tűnik ki, hogy elválaszthassa az alsó vizeket a felsőktől.

„Azután monda Isten, hogy legyen terjedelem a vizek között, hogy az elválassza a vizeket a vizektől.“

„Isten tehát csinálta a terjedelmet és elválasztotta a vizeket, melyek a terjedelem alatt vannak a vizektől, melyek a terjedelem felett vannak. És úgy lön.“

„És Isten nevezte a terjedelmet égnek. És volt este és volt reggel. És volt egy második nap.“

Könyves János,
kismarjai ref. lelkész.
(Folyt. köv.)

A közalap ügye H.-M.-Vásárhelyen.

Tisztelt szerkesztő ur! Minthogy kívánatos, hogy főleg a lelkészársak koronkint értésüléseket nyerjenek a felől, hogy a közalappal egyes egyházi vidékeken s főleg a nagyobb egyházakban hányadán vannak: ezennel tudósítani kívánom azon intézkedések felől, melyek egyházunkban idevonatkozólag tétettek.

Ámbár a nyomtatott utasítást és az aláírási ivateket még augusztusban megkaptuk s az egyháztanácsi bizottság csakhamar kész is lett a végrehajtási javaslatokkal: az egész ügyet csak november hónapban vette érdemleges tárgyalás alá a presbyterium, mert nálunk a gazdálkodási viszonyok miatt mind a lakosság, mind a presbyterek szélyel vannak egész mindszent tájáig, és korábban sem előljáró, sem közönség nincs, a ki ily nagy fontosságú egyházi ügyekben tegyen és szónak álljon.

Augusztustól novemberig azonban, mint tudva van, az ügy érdemében több rendbeli, az egyház egyetemére kiható újabb mozzanat történt, s néhány kellemetlen csalódással is gazdagabbak lettünk: úgy hogy a korábbi bizottsági munkálattal időközben teljesen újból kellett készíteni. A bizottsági, majd a presbyteriumi ülésekben igen kellemetlen hangulatot szült a czifra és bonyolult eljárás, mely az osztályokba iratkozás stb. tekintetében parancsolva van. Arra, hogy a hiveket a presbyterek e czélból feljárják: a többséget semmiképen sem lehetett rábírní. Hogy a szegény kisdéd egyházak javára adakozni kell: ezen a presbyterek nem igen ütődtek meg; de legjobbnak vélték volna, hogy ha egy-

szerűen ki rótták volna adó frt után ezt a költséget. Több hosszú eredménytelen ülésezés után, a presbyterek végre kijelentették, hogy kívánják az egyházi közgyűlés összehívását, hogy az egész ügy az elé terjesztessék. Ez annál inkább helyén volt, mert a bizottság a közalappal együttesen kirovások útján egy helybeli jótékonyági pénztár felállítását is tervezé, az egyházi tehetetlen szegények, özvegyek és árvák stb. segélyezése végett, mely pénztár megalapításában maga is kívánta a közgyűlés szavazatát. Előre kimondatott azonban, hogy a közalappal a közgyűlés nem illetékes s erről az csak információt fog kapni.

Nálunk a közgyűlés 240 tagból áll. A főgymnasiumi épület új szárnyában a csak most fölkészült szép nagy teremben majdnem teljes számmal jelentek meg a gyűlési tagok november 18-án. Mintegy két óra hosszat tartó tanácskozásban megmagyaráztattak a közalap-törvény keletkezése, királyi szentesítése, a végrehajtási utasítások s az egyháztanácsi eddigi megállapodások. Ez utóbbiak szerint az évi járulékok s illetőleg osztályadók az állami egyenes adóval hozatnának arányba, a következő fizetési fokozat szerint.

Állami egyenes adó.	Közalap-járulék.	Helybeli jótékonyági pénztár javára.	Együtt e kettő.
0 — 5 frt	— .10	— .—	— .10
5 — 15 „	— .20	— .10	— .30
15 — 30 „	— .30	— .10	— .40
30 — 50 „	— .50	— .15	— .65
50 — 70 „	— .70	— .20	— .90
70 — 100 „	1. —	— .30	1.30
100 — 400 „	2. —	— .70	2.70
400 — 900 „	4. —	1.50	5.50
900 frton felül	6. —	2. —	8. —

Kilencszáz forinton felül adózó ref. család nálunk kettő van, de ezek adótöbblete száz forintra alig rug.

A közalap-adó és főleg annak központosítása ellen két hang emelkedett, utóbbik azt fejtegetvén, hogy pénzügyi és kezelési katasztrófa esetén az egész vagyont elveszhet. A helybeli jótékony pénztár ellen szintén két hang emelkedett. Egyik abbéli aggodalmát nyilvánítá, hogy ily pénztár után a kincstárnak tőkekamat-adót kell fizetni, a másik csupán ennyiből állott: „Nem fogadjuk el!“ Végre az utóbbi pénztár szavazás alá tüzetett ki. A helyeslő többség eleintén kicsiny volt. Ellenpróbát kívántak. S ekkor a javaslat ellen 4—5 tag állott fel csak: a nagy gyülekezeti pedig azt elfogadta! Meg voltunk hatva a jobbára földmives gazdákból álló gyűlés ezen nemes magatartása által s az elnökség a szegények, özvegyek és árvák nevében köszönetet mondott a lelkes ajánlatért. Hozzávetőleges számítás szerint a közalappal az egyházból mintegy 2300, a jótékonyági pénztárba mintegy 600 frt fog befolylni évenkint.

Az egyháztanács november 16-ról nyomtatott szótot küldött minden helybeli ref. családhoz, melyben a napirenden levő kérdés ismertetve s az ügy ajánlva van a hiveknek. E héten megkezdődött a hiveknek házaiknál feljárása, hogy az adózásra beiratkozzanak. A ki az előirányzatnál kisebb járulékot ajánlana: az be fog soroztatni a megfelelő osztályba, beszédre csak azután kerül a sor, ha az aláírási ivatek az egyházmegye által helybenhagyatnak.

Nem hallgatjuk azonban el, hogy a közönség hangulata — bár annak megnyerése végett a szószerk, a tanácsstermek

és a helyi sajtó útján minden lehető megtettünk — távolról sem oly kedvező az egész ügynek, mint a közgyűlésé volt, mert a nép az egészet csak adóemelésnek tekinti s a feletti rosz kedvét épen nem titkolja.

H.-M.-Vásárhely, 1883. november 20.

r. I.

Levél a szerkesztőhöz.

(Vége.)

Nem tartozik ugyan a közalap ügyére, de mert adó az is, terhel pedig minden egyházat kivétel nélkül: koczkázatok pár sort az egyházak illeték egyenértéke tárgyában. Az 1881. évi XXVI-dik törvényezikk értelmében, azon év folyamán, minden egyháznak új bevallást kellett, még pedig szigorú elmarasztás terhe alatt tenni ingó s ingatlan javai felől.

Mint a bevallás eszközzésére kirendelt — azt tettem én is; összeirtam az egyház javait, a kiadott rovatos iv illetékes rovataiba s beadtuk a polgári hatóságnak, melynek kötelessége volt, az általa kitöltendőül rendelt rovatot kitölteni; azaz beírni az ingatlanok állami adóját.

Mikor a kivetés kezünkhöz jött — elszörnyűködtünk a kivetett összegben, látván, hogy az egyház nem gazdagodott s mégis 70 s egynehány forinttal lett több az egyház illeték-egyenértéki adója, mint volt azelőtt.

Szerencsére, a mint épen erről beszélgettünk egy helyen, azt kérde a róm. kath. lelkész: hogy volt a bevallásban feltüntetve a királyi adó? Tisztán a föld adó-é, vagy a földtehermentesítési járulék is?

Ez nem az én teendőm volt, ezt a községi hivatalnok írta be s mit irt bele, nem tudom?

Utóvégre is egy törvényt kerítettem, (furcsa törvények azok az állami adóról szólók! minél többször elolvassa az ember, annál kevésbé érti) kikerestem a §-t, s láttam belőle, hogy a vagyon becslése hogy történik. Kiszámítottam hát, hogy a kivetett egyenértéki adó, csak úgy mehetett oly nagy összegre, ha a vegyes földadó vétetik becslési alapul. Megirtam hát a folyamodványt az illetékes hatósághoz, az aztán szépen elutasított. Megirtam újból, a még magasabb hatósághoz s végre — 2 év múlva — lejött, hogy évenként 56 frt egy néhány krajczár töröltetik, s így illetékegyenértékünk, ha bár nem maradt is a régi, de mindössze tán 18 frttal több, mint ezelőtt volt.

S hány, de hány egyház járhatott úgy, mint a mienk? Hány fizet ma — talán illetéktelenül — oly terhes adót, melytől, ha kath. tisztársával jóviszonyban van, megszabadulhatott volna.

Mindezt azért írom, hogy jöhet idő, melyben az egyházak ismételve ily nemű megterheletésnek lesznek kitéve. Czélszerűnek tartanám, ha felettes hatóságaink oly utasítások kíséretében hívnának fel a teendők végzésére, mely utasítások — mint a kath. főpapokéi, — megóvnák az egyházakat illetéktelen terheléstől.

Most pedig czélszerű lesz, ha a lelkipásztor urak vesznek maguknak fáradságot, hogy megnézik illeték-egyenértéki adójukat. Hogy helyesen van-é kivetve, azt nem nehéz kiszámítani. Földeknél a becslés úgy történik, hogy a tiszta

földadónak százszorosa vétetik. A tiszta földadó az egész adónak 20.76 része, 9 rész pedig földtehermentesítési járulék. Így hát, ha valahol a föld vegyes adója 70 frt 40 kr, ebből a tiszta föld adó 49 frt 10 kr, s így azon föld értéke 4910 frt s ennek $\frac{4}{10}$ vettetik illeték egyenértékbe. Én is így jártam el. Kiszámítottam a vagyon értéket, kiszámítottam az utána járó illetéket s a pénzügyi hatóság csakugyan utóljára is nekem s nem az illetékszabási hivatalnak adott igazat.

Végre még egyet nagytiszteletű ur!

Az alsó-szabolcsi traktus nádudvari gyűlésén, melynek lefolyásáról rövid közleményt adott Zs. S., én is ott voltam. Világosan emlékszem, hogy a kegyadományok felsorolása alkalmával hallottam, hogy H. Böszörmény egy értékes házat kapott, mely iskolául leendő használandó, e házat Kövér Gábor és néhai neje hagyta az egyháznak; továbbá, hogy Nánáson az 1882-ben elhalt Takács Klára, Csohány Miklós özvegye hagyományozott az egyháznak 40 köblös földet. — A közlemény idevonatkozó részébe bizonyosan nyomdahiába csuszott be, mert az áll ott, hogy „ezenkívül a böszörményi iskolának egy értékes házat, e város 40 köblös földet.“ Nyomda hiba lesz ez, mert a 40 köblös földet Nánás kapta.

Aztán Zs. S. kifelejtett közleményéből egy következményeinél fogva — az iskola ügyre nézve a mily fontos, — ép oly humánus határozatot. Azt nevezetesen, hogy a közgyűlés a tanítói özvegyeknek is kegyeleti évet adott oly formán, hogy a mely bekebelezett tanító 20 éven felyül szolgált, mint rendes tanító: egy egész évig, ki 20 éven alól szolgált: fél évig a teljes tanítói fizetés élvezetében marad, azon terheléssel azonban, hogy a helyi egyháztanács által választott időközi tanítót, ugyancsak az egyháztanács által meghatározott összeg erejéig — de a mely a félfizetést nem haladhatja — fizetni tartozik.

Azt hiszem, hogy az alsószabolcsi egyházmegye e határozata sok gond és aggodalomtól menti meg a tanítókat s megérdemli nyilvánosságra hozatalát.

Szíves tisztelettel s üdvözlettel vagyok

r.

Könyvismertetés.

A máté-szalkai ev. ref. egyház története. Irta Papp Arthur máté-szalkai ev. ref. lelkipásztor. Szatmár, 1883. 8r. 137 l.

„Helyes és jóra való“ munkát tett ifju szerző, vajha multunk ily részletei mind kiderítették! Tömerdek adat elveszett úgy is, mentsük meg, a mi menthető. A m. szalkai ref. egyház eredete és első története is homályban van s talán lesz is. Két irányban fontosak az ily egyedrajzok: egyházunk köztörténetéhez az alkotó anyagot szolgáltatják; a helybeli, illető egyház tagjaiban felkeltik a kegyeletet őseik iránt, a vallásosságra és az intézmények folytonosságára buzdítanak s öntudatosabban irányozhatják a jelen nemzedéket, a lelkész működésének biztosabb talajt nyújtanak, szavai szívhez szólhatnak s az elődök tettei felmutatásánál a jövő útját egyengetik. Óhajtható volna, miután az ily egyedrajzok a részletekbe menés által természet szerint

nem mindenütt egyenlő érdekkeltők, szárazok és ez más-ként nem is lehet, — ha elől vagy végül tömör rövidséggel, mintegy dióhéjban összegezve, egy egész képbe domborítva adnák a szerzők az egyház történetét főbb mozzanatokban s ez által jobban megörökítnék az olvasók, sőt gyermekek elméjében az egyház képét, multját, életét.

E mű a szokásos rovatokat sorolja fel egyház, iskola, igazgatás, hivatalnokok, egyházi vagyon stb. szakaszokban lehető pontossággal. Csak néhány vonást emelünk ki. Zalka gróf fia Máté a tatárjárás után (1260) adja a helység nevét s eredetét. Érdekes új adat, hogy Horhy Mélius Péter 1572-ben egész birtokrészét, 36 hold szántó földdel 800 magyar forintért zálogczimen eladja az ország birájának, a pénzt debreczeni háza felépítésére fordítván. A reformáció kezdete világosan ki nem mutatható, de 1562 előtt megkeletett történni annak. Első ismert lelkésze Csengeri János 1598. A presbyteri igazgatási rendszer két kurátor választásával 1754-ben veszi kezdetét, a kuratori utasítás 16 pontja igen nevezetes adat ez intézményre, a jogok és kötelességek feltüntetése szempontjából is. 1774-ben a presbyterium alakul. Az egyházi beléletre, fegyelem, erkölcs és szokásra nevezetes világot vet az 1818-ban közösen hozott rendtartás Peleskei Miklós lelkész és esperes idejében.

Egyházalkotmányunk fejlődése történetében eddig leglőleg nem méltányolt fontos rész a presbyterium behozatala a mult század közepén, ekkor valósul meg a szatmár-németi nemzeti zsinat által — tehát a magyar kálvinizmus virágzó korában — czélszerűnek nem tartott s elhalasztott presbyteri forma s a VI. végzés óhajtása „mihelyt a mulhatlanul szükséges, kedvező körülmények felderülnének, s népünknek nyomoru és szolgálai állapota és képesség hiánya engedné“ stb. a presbyterium felállítható. Több mint száz év forgott le, míg a lélekből már akkor óhajtott alakulás kezdetét vehette. Görömbei Péter — tudtommal — első tette jeles monographiájában kiválóbb tanulmánynyá kormány formánk e szentírászerű helyreállítását; az ő nyomán haladt jelen szerző, de nem látszik eléggé érezni az előadásnál a dolog nagyfontosságú voltát, pedig a demokratikus elv és a hívők egyenlő jogúsága mint nagy vivmány és haladás onnan keltezhető, Tolnai és Megyesi s a 17-ik századi presbyterianus lelkészek — kik börtönt szenvedtek és bilincset hordtak a szép elvért, száz év után nyertek igazolást.

Az első iskolarektor létezése csak 1649-ben konstatálható. — Oláh István lelkész kezdi 1766-ban az anyakönyvet vezetni, a keresztelést utóda 1774-ben, a halotti anyakönyvvel, a házások névsora 1780-ban jegyeztetik fel. A legrégebbi urasztali pohár 1588-ból való. Az egyház levéltárának (X kötet, 558 darab okirattal) rendezése szerző érdeme, sajnos, hogy a legrégebbi csak 1724-ből ered.

Átalában megjegyezhető, hogy szerző művében sem a hazai egyháztörténelem egyetemes fejlődésével való okszerű összefüggést nem érzékelteti, a történelem erének lüktetése a műből hiányzik; az okmányok egymásután elősorolvák, de szerves összefüggés nélkül; az események származatos eredményei helyett csak egymás mellé halmozással találkozunk. De mivel szerző nem ex professo történet író, s az egyesnek rajzánál az egészre való tekintést nem vette fel műve keretébe, már akár szándékkal, akár szándéktalanul: nem vehető egészen történetirői szigorú bírálat alá. Mint

kezdő művet méltányoljuk, egyháza iránti szeretének szép buzgósága szülte e dolgot s érte áldani fogják az utódok. A kiadási költségből 191 frtból csak 127 forintot fedezett az előfizetés, vajha szerzőnél történendő megrendelések — a mű ára 1 frt — kipótolnák a hiányt s ne lenne kénytelen a magyar író egyházunkban izzadni is és még önmunkájára rá is fizetni!

Debreczen, 1883. november 13.

B. F.

Különfélék.

Nyilatkozat az „Irányadó“ tárgyában. Nagytiszteletű Kiss Áron szatmári esperes ur, ezen lapok legközelebbi mult számában felhiv az iránt nyilatkozatra, hogy az ismeretes patenses korszakban a ref. gyülekezetek között elterjedt „Irányadó“ czimű röpiratnak én vagyok-e a szerzője, miként azt ő a gróf Degenfeld Imre főgondnok ur felett tartott emlékbeszédének nyomtatásban lett megjelenése után utólagosan hallotta? Ezen felhívásra a történelmi igazság érdekéből kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy azon névtelen kis műnek én vagyok a szerzője. Távol van tőlem, hogy ezen szerzőséget magamnak különös érdemül kívánjam beszámíttatni; mert csak azt tettem, mit akkor erkölcsi kötelességem parancsolt; s valamint 23 év óta nem csináltam az „Irányadó“-nak tőlem lett származásából, sőt általában a patenses korszakban csekélységem által teljesített közszolgálatból semminemű reklamot, úgy bizonyosan most is hallgatnék, ha egy történelmi adat helyreigazításának szüksége azzal ellenkezőt nem parancsolna: azonban, miután az „Irányadó“ kitől lett származásának kérdése irodalmilag egyenesen fölvetetett, kénytelen vagyok bevallani, hogy saját szellemi szülöttemet meg nem tagadhatom. A patenses korszak küzdelmeiben, mint pesti theol. tanár és egyházkerületi aljegyző, magam is több-kevesebb cselekvő részt vettem; a seniorum kollégiumnak és a pesti központi bizottságnak is jegyzője voltam, és idővel ebbeli élményemet, a kezeim között levő okmányok alapján, mint egyháztörténelmi morzsálegyeket bizonyosan közölni is fogom. Most azonban elég csupán az „Irányadó“ keletkezését a történelmi hűség kedvéért pár szóval megemlíteni. A mint báró Vay Miklós ur, egyházunk mostani nagyérdemű konventi világi elnöke, Bécsből az ottani miniszterekkel tartott értekezése után hazajött: Pesten, a ref. parochia gyülestermében, egy bizalmas tanácskozmányban, a melyen én is szerencsés voltam jelen lehetni, 1860. február 11 én délelőtt, előadta ezen ő bécsi utjának dolgait. A báró ur előterjesztése folytán keletkezett eszmecsere, többrendbeli közmegállapodásra vezetett, a nélkül azonban, hogy ezen tanácskozmányról formászerű jegyzőkönyv vétetett volna fel. Én azonban, az akkori időkhöz képest tudtam, ismertem kötelességemet. Mihelyt a tanácskozmány szétoszlott, én azonnal a báró ur élő szóval tett jelentésének tartalmát és a tanácskozmány megállapodásait „Irányadó“ czim alatt, egy felhívás alakjában írásba öntöttem s azt még azon nap, délután 2 - 3 órakor a gróf Teleky palotában, az épen ott szállásolt Tisza Kálmán ur mostani miniszterelnökünk előtt, mint a ki a tanácskozmányban hatalmas cselekvő részt is vett, olvastam fel legelőször. Miután ő e munkát teljösen

helyeselte, az aztán több vezérférfiainkkal s általam még az nap b. e. Török Pál akkori pesti lelkész és főesperes ural is közöltetett. És mivel az a tanácskozás hü visszatökrözésének s szerkezeténél fogva is az akkori viszonyokhoz képest célravezetőnek ismertetett; a nélkül, hogy annak kitől és hol lett származása felől bárki abban az időben discret dolognak tartotta volna tudakozódni: az már másnap több példányban le lett másolva s minden névaláírás nélkül az egyházmegyék kormányzóihoz s általuk az egyes gyülekezetekhez szétküldetett. S bár sem név alatta nem állt, sem szerkezetének semmi gyűlési külalakja nem volt, — mert mind-zeket akkor az ily fogalmazványoknál gondosan kerülni kellett, — az mégis mindenütt utasításul elfogadtattott, s a még korábban és kétségkívül néhai b. e. Révész Imre által szerkesztett „Tájékozás“ czimű röpirvvel egy rangra emelkedett. Az „Irányadó“ eredeti fogalmazványa ma is kezeim között van és bármikor felmutatható: s bár ugyanazon közjogi elveken sarkallik, mint a „Tájékozás“, sőt abban erre egyenesen hivatkozás is van: a figyelmes olvasó tekintetét aligha fogja kikerülni annak észrevése, hogy a két dolgozat, már irányánál fogva is, két különböző tollnak a szüleménye. — Nagy-Körösön, 1883. november 13. — Filó Lajos, ref. lelkész.

Van szerencsém jelenteni, hogy a „Téli Ujság“ czimű vallásos olvasmányokat tartalmazó néplap, a ránk következő december, január, február hónapokban a „Vallásos iratok terjesztő egyesület“ kiadásában és javára, az én szerkesztésem mellett 13 számban ismét meg fog jelenni. Bátor vagyok e vállalat pártolására felkérni lelkész társaimat s mindazon t. hitrokonokat, kik népünk vallásos mivelődése iránt érdeklődnek. Igyekezem rajta, hogy a lap méltó folytatása legyen eddigi folyamainak. Jeles munkatársak közreműködésével vagyok biztatva. Igen szép illusztrációkról gondoskodtam. A „Téli Ujság“ ára marad az eddigi t. i. egyes szám ára 2 kr. Husz példányon felül postadíj nem számítatik, de ennél kisebb megrendeléseknél, nehogy a porto a lap jóvedelmét feleméssze, kénytelenek vagyunk a postadíjt is, a t. előfizetőktől kérni E szerint egy példány előfizetési díja külön czimszalaggal lesz 39 kr, 5—6 példány mehet 2 kros postabélyeg mellett, ezenfelül több példányt tartalmazó csomagra 5 kr számítandó. — Minél számosabb megrendelést kér — Makón, 1883. október 29. — Csécsi Miklós, ref. lelkész.

Debreczen város lakossága a főiskolai felsőbb tanulók által minden év őszén segélyadás végett házankint megkerestetvén, a folyó évi november 14. és 15-én lefolyt kéregetésnek következő szép eredménye tűnik ki: készpénzben adtak a tápintézet részére 643 frt 2 krt, szegény tanulók részére 203 frt 5 krt, összesen 846 frt 7 krt. Terményben: kétszeres élet 19 köböl 3 véka; vegyes élet 1 $\frac{1}{2}$ véka; tengeri 1143 kötés és 56 véka csős; burgonya 5 véka.

A dunamelléki ev. ref. egyházkerület december hó 5-én közgyűlést tart Budapesten. Főtárgy az elhunyt Török Pál püspök megüresedett helyére a szavazatok beküldésének elrendelése.

Az országos közalap állandó végrehajtó bizottsága ugyanezen időben szintén Budapesten tartja üléseit.

Király Ő Felsége a tassi ev. ref. egyháznak templom-építésre 100 frtot adományozott saját pénztárából.

Debreczenben újabb időben szokásba jött, hogy gyász-esetek alkalmával a gyászoló család a temetkezési intézetek közvetítésével hívta fel a lelkész és énekvezéreket a temetési szolgálatok teljesítésére. Miután azonban ez eljárásból igen gyakran rendetlenség és zavarok származtak, miután továbbá az a vigasztalás és tanítás, melyet a lelkész a vallás szent nevében a bánatos feleknek legszomorubb perczeikben nyújtanak, üzleti tárgy nem lehet, annál fogva üzletben meg sem rendelhető: azért az egyház tanácsa kötelességének ismerte a temetéseknel a régi jó gyakorlat visszaállítását kimondani, hogy tudniillik a gyászoló család a rokonok vagy barátok köréből választandó megbizottja által kerestesse föl és kérje meg a lelkész és énekvezéreket a temetésen leendő szolgálatra.

Protestáns új képes naptár 1884-dik évre. Szerkesztette Dúzs Sándor tanár, Könyves Tóth Kálmán, Bihari Kálmán, Sente József, Margócsy Kálmán stb. közreműködésével. XXX. évfolyam, képekkel, s a protestáns egyház tisztí nevtárával. Ára füzve 50 kr.

Tartalom: Gondolom, haladunk. Bierbrunner Gusztáv. — Mire bánkódol ó te én szívem! . . . (Vége.) Kálmán Farkas. — A bibliai hat napi teremtés elbeszélése és a tudomány mai adatai összhangzása. (Folytatás.) Könyves János. — A közalap ügye H.-M.-Vásárhelyen. r. l. — Levél a szerkesztőhöz. (Vége.) r. — Könyvismertetés. B. F. — Különlék. — Pályázat.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**

Pályázat

a tizza-szentimrei III-dik osztályu ref. egyház lelkészi állomására.

Évi javadalmazás:

1. Készpénz: 153 frt és 30 kr. o. é.
2. Buza: 36 köböl.
3. Árpa: 38 köböl.
4. Szántó föld és legelő: 35 hold és 846 $\square$ öl, 1200 $\square$ ölével számítva.
5. Négy öl vágott tűzifa.
6. Elegendő örlés és darálás a házi szükségre.
7. Méz: 2 itcze.
8. Stóla: kereszteltek beírásáért 25 kr, esketésért 2 frt, halotti tanításért 2 frt.

Bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények folyó évi december 25-ig Székely Károly heves-nagykunsági reform. espereshez Kunhegyesre, u. p. helyben, (Jásznagykunszolnokmegye) beküldendők.

Kelt Debreczenben, 1883. november 24.

Révész Bálint,
püspök.